

A KATONAI NEVELÉS.*

Talán egyeseknek szemét szűrja, hogy a Magyar Paedagógiai Társaság keretében a katonai nevelésről hangzik szó. Azonban Társaságunk feladatköre a nevelés egész területére kiterjed, így a szaknevelésre is. Ha pedig itt szóba kerül számtalanszor a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi nevelés, mi lehetne akadály annak, hogy nemzetünk mai balsorsában, amikor az egész világ s így valamennyi szomszédunk is a béke biztosítása nevében maximális módon a legnagyobb gazdasági-technikai, de egyben szellemi erőfeszítéssel fegyverkezik, mi is, mint ősi katonai nemzet, a magunk védelméről, ennek lelki tényezőiről elmélkedjünk?

Sok magyar lélek elé görbül az aggodalmas kérdőjel: hogyan tud a Trianontól megszabott magyar nemzeti hadsereg, mint a nemzet létének és életének oltalmazója, ellenállást kifejteni a kisantant államaival szemben, amelyek hatalmas, minden irányban modern felszerelésű hadsereggel rendelkeznek?

Mátyás király óta, tehát négy és fél évszázada a magyar nemzet nem viselt hódító háborút, semmiféle más nemzet földjére nem vágyott, csak a régi magáét védte a törökkel, némettel, oroszsal szemben. A magyar nemzet mindig létéért volt kénytelen harcolni, a magyar politikának és hadtörténetnek ez a defenzív irányvonala húzódik át szomorú jelenünkbe is.

A régi hadsereg, a nemzeti szabadságharcokat nem tekintve, igazában nem volt a miénk. Végre megvalósult a régi magyar álom: a nemzeti hadsereg, mint a nemzet élniakarásának szerve. Ára szörnyű volt, kerete kicsiny, de minden ízében a miénk. A hadsereg másutt kerek e világon a nemzeti öntudat és büszkeség képviselője volt, nálunk évszázadokon át elnyomója és idegen érdekek eszköze. Másutt a nemzeti aspirációk sugalmazója és védőkardja, nálunk, a kardforgató vitézi népnél sokszor a nemzeti vágyak ledöfője. Most végre ez a kis hadsereg foglalja el népünk szívében azt a helyet, amely valaha a nemzeti fölkelések, utóljára a 48-as szabadságharc eposzában jutott számára a magyar lelkekben. A magyar ifjúság lelke az örülten fegyverkező népek minden szemforgató álpacifizmusa ellenére formálja ki magában továbbra is a magyar vitéz ideálját. Ez a katonaiideál természetesen ma már más, mint a régi: több benne a tudás és technika, mint a romantika és heroikus költészet.

* Elnöki megnyitó a Magyar Paedagógiai Társaság 1937. május 15-i közgyűlésén.

Ez a hadsereg *nemzeti*: kizárólag a nemzet fiaiból, a mi vérünkéből áll; ők szolgálhatnak benne, de ők is vezetik a legmagasabb fokig a nemzet érdekeitől és történeti tudatától áthatva, amely az igazi önkéntes fegyelem és engedelem forrása.

Ez a hadsereg *demokratikus*: csak az értelmi és erkölcsi tulajdonságok érvényesülnek benne; nem kasztszerű szoldateszka, hanem a polgárság szabad pályatere, amelyben vizsgálatok és egyéb ellenőrzés alapján örökös szelekció folyik, a hadnagytól a tábornokig; folyton tanulni kell s próbáját adni annak, ki mit ér.

Ez a hadsereg a nemzetnek nagy *népművelő tényezője*: nemcsak fegyelemre, kellő katonai és társas viselkedésre szoktatja és edzi a nemzet fiait, hanem a mai technika korában sok pozitív ismeretre is megtanítja, ügyesíti, szemessé, tanulékonyvá és talpraesetté neveli; olyan tudással szereli föl, amely nemcsak szellemi látókörét tágítja, hanem amelynek az életben, foglalkozása körében is hasznát veheti.

Nagy megnyugvással láthatjuk, hogy honvédségünk működésének súlypontját elsősorban nem a fényes és mutatós, de hamar el is avuló felszerelésre veti, hanem az új katonai sarjadedék nevelésére és kiképzésére, az odaadó katonai szellem fejlesztésére. Mert hiábavaló a legmodernebb felszerelés, a legújabb modellű ágyúk és géppuskák serege, ha kellő pillanatban a lélek csődöt mond. Itt is a szellem az, ami az anyagot mozgatja: *mens agitat molem*.

A honvédség a nemzet öfenntartási akaratának kifejezője: a nemzet életét s hosszú története folyamán szerzett legfőbb értékeit védelmezi. A hadsereg feladatának ehhez a nagyságához s magasztos jelentőségéhez kell a katonai nevelésnek igazodnia, aminek megvalósító eszköze a tiszték és a legénység jelleme, harc-kész szelleme, fegyelme, technikai tudása és készsége. Mindez nem támadhat hirtelen, hanem hosszú, tervszerű nevelő munka eredménye.

A hadsereg védőereje két lelki tényezőn fordul meg: az egyes katonáknak fokozott egyéni öntudatán, fegyelem- és felelősség-érzésén, másrészt a csapatszellemen, amelybe az egyes honvédek beleilleszkednek. Azonban a kollektív tényező, a csapatszellem is túlnyomóan az egyes katona erkölcsi és testi mivoltának eredője. Tehát az egyes honvéd nevelésétől, elsősorban a tisztektől függ a csapatszellem is: amilyenek a tiszték, olyanok a csapatok is. Milyen az eszményi tiszt lelki modellje, amelyet nevelés útján akarunk megvalósítani? Az első, legfőbb jegy, mintegy a katonai lélek magva, amelyből a többi szükséges tulajdonságok is felsarjadnak, a mély *katonai hivatástudat*: annak teljesen tudatos átélése, milyen jelentősége és szerepe van a honvédségnek a magyar nemzet életében; a nemzet nagy vezérgondolatának, történeti aspirációinak legbensőbb élménye, amely áthatja a tisztnek egész valóját, annak mindenekfelett való érzése, hogy valamennyi tiszt mint láncszem felelős a nemzet fenn-

maradásáért vagy pusztulásáért. Ha ezt a benső rendeltetés-tudatot sikerül a katonai nevelésnek az egyes tiszti sarjadékok lelkébe begyökereztetni, a többi katonai erény mint a hivatástudat következménye a lélekből magától kisarjad: a fegyelem, mint a közösségnek való önkéntes alávetés, az odaadás és önfeláldozás, a szolgálati öröm, a magát nem kímélő testi és lelki erőfeszítés, a heroikus magatartás, a bajtársias érzés és hűség, a megvédeni való népnek szeretete, a folytonos lelki szomjúság mindig újabb és újabb katonai-technikai ismeretek és készségek megszerzésére mindhalálig, elnyomása és visszafejlesztése azoknak az önző ösztönöknek, amelyek ellenkeznek az önfeláldozó katonai szellemmel.

Ha a honvédségnek ilyen katonai hivatástudatban nevelt tisztjei vannak, akkor ez rajtuk keresztül átsugárzik a tőlük nevelt legénységre is, amely bizalommal van irántuk, mint a gyanánt szereti és tiszteli őket. A tiszteken és a legénységen keresztül pedig a katonai szellem fokozatosan kiárad az egész nemzetre, a harci akarat áthatja az egész közösséget, a magyar fajszerű „katonai virtust“, ha a naiv pacifista koráramlat és a szocialista-kommunista agitáció elszunnyasztani iparkodik is, újra aktualizálódik. Így hat ki a jó tisztképzés az egész nemzet önvédelmi harci készségére. Ez a nemzet életére óriási jelentőségű, mert az a nép, amelynek lelkében a létért való küzdelem akarata, a harcias szellem megcsökken vagy kihal, a történet tanúsága szerint elpusztul s más népek zsákmányává törpül.

Az erős hivatástudatra való nevelésnek, azaz katonai jellemképzésnek legfontosabb eszköze a *nemzeti gondolat* vérré válása. Ennek van *értelmelemmel* felfogható és tanítható oldala: a nemzet idáig való fejlődésének története, a mai koráramlatok beható ismerete (a marxizmust alaposan kell tanítani, hogy a tiszt a legénység előtt élményszerűen, szemléletesen cáfolni tudja), a magyar állam politikai helyzete és külpolitikai veszélyei stb. De a nemzeti ideológiának még fontosabb *érzületi* oldala: a nemzeti közösség mai sorsának mély átérzése, a honvédségnek a nemzet sorsát megfordítani hivatott történeti feladatába való beleélés és lelki beleolvadás, a trianoni igazságtalanságba soha bele nem nyugvó agresszív érzés ereje, a nem csüggedésnek, a rendíthetetlen önbizalomnak, a magunk erejébe vetett feltétlen hitnek érzése. A katonai nevelés elsősorban nem észcsiszolás, ismeretek közvetítése, sápadt doktrinér intellektualizmus, hanem *érzületformálás*, az értelemnél sokkal mélyebb érzelmek nevelése, ezek közül is nem az „én-érzelem“, hanem a „mi-érzelem“, a katonai testületi szellem, a kollektív tudat kialakítása:

Ezen a ponton kigyózik elénk a katonai nevelés legsúlyosabb kérdőjele: hogyan lehet összeegyeztetni két olyan ellentétes irányú lelki készség fejlesztését a nevelésben, mint amilyen egyfelől a *feltétlenül engedelmességet és fegyelmet* követelő katonai szellem, másfelől az *önálló gondolkodás és autonóm cselekvés*, a sajátos egyéni iniciatív erő kibontakoztatása, az egyes tiszt

önállósága, amelynek a modern harcászatban mind nagyobb a jelentősége? Hogyan hozható összhangba a fiatal lelkek formálása közben az abszolút fegyelem követelte *katonai kollektivismus*, másrészt a kezdeményező erőt, az adott helyzetben újszerű, egyéni gondolkodást megkívánó *individualizmus*?

A katonai fegyelem engedelmességet, az én egyéni kívánásainak és ösztöneinek elnyomását, a saját személyiség kiiktatását követeli meg. Ez pedig mind a pubertás erjedő-forrongó korában, mind később is a fiatalembernél, aki önértékének túlzó tudatától feszül, sokszor nagy lelki válságokat okoz. És mégis minden belső lelki ellenkezés dacára a katonai fegyelem követelte *egyforma* lelki viselkedési módot szokássá, második természetévé kell automatizálni, az egyéniségeket tervszerűen közös katonai nevezőre kell hozni. S most abban áll a katonai nevelés igazi művészete, hogy a fejlődő lelkek, uniformizált katonai viselkedési módjuk *mellett*, mégis megőrizték önállóságukat, kezdeményező erejüket, kombináló képzetüket, nem reprodukív, pusztán csak parancsnak engedelmeskedni tudó, hanem eredeti, független gondolkodásmódjukat, önálló elhatározó képességüket, lélekjelenlétüket arra az esetre, amikor nincs előre megállapított cselekvési szabályuk, nincs parancsuk, hanem maguknak saját erejükből kell cselekedniök, amire éppen a mai harcászatban mind nagyobb szükség van.

Ezért a katonai nevelésnek igen változatosnak kell lennie, merev skémákba alig szorítható. A katonai nevelésnek a fiatal egyéniségnek valamennyi, sokszor ellentétes irányú szellemi és testi erejét igénybe kell venni és fejleszteni. A feltűnően önálló, eredeti kezdeményező szellemű, nem a kátyúk kultuszát űző, friss kombináló erővel és fantáziával bíró fiúkat kezdetől fogva szemmel kell tartani s katonai vezetőkkel nevelni.

A katonai pályánál alig van sokoldalúbb hivatás: a hadsereg honvédő célja szempontjából a társadalomban minden mindegyütt összefügg. Ezért a katonai nevelés nem lehet pusztán szaktechnikai nevelés, ki kell terjednie az ország gazdasági, társadalmi, közigazgatási, politikai, statisztikai, pénzügyi, népszichológiai stb. viszonyaira is. A magasabbrendű katonai *szakműveltséget* széles háttérű *általános műveltségnek* kell kiegészítenie, hogy a katona tisztában legyen a hadműveleteknek nemcsak közvetlen harcászati, hanem közvetett gazdasági-társadalmi feltételeivel is, hogy ezeket gyakorlati cselekvésében figyelmen kívül ne hagyja. Minthogy a katonával szemben hivatása ilyen nagy művelődési igényt lép fel, az igazi katonai nevelés legfőbb feladata, de egyben legszebb gyümölcse is, ha sikerül a felnövekvő katonai nemzedék lelkében mélyen meggyökereztetni a szellemi önkiegészülést, a mindig továbbérdeklődés és továbbtanulás örökös lelki szükségletét: azt a szellemi készséget, hogy a tisztai sarjadék sohase ereszte magát befejezettnek, hanem holta napjáig mindig friss szemjúságot érezzen az új ismeretek, a maga önművelése irányában.

Ez a folytonos katonai továbbtanulás egyben örökös, résen-állás az ellenféllel szemben. Mert ma, amikor az egész világ s így valamennyi szomszédunk is a béke biztosítása nevében maximális módon a legnagyobb gazdasági-technikai, de egyben szellemi erőfeszítéssel fegyverkezik, valóban mélyen átérezzük a magyar harci erények klasszikus alakja, Zrínyi Miklós szavainak igazságát: „Végy példát a darvakról és a vadludakról: nem teszik szárnyok alá fejüket és nem alusznak, míg istrázsát ki nem állítanak; gondold meg: ellenséged nem aluszik, hanem vigyáz és gondolkodik a te károdra“.

KORNIS GYULA.

FORDULÓPONTOK AZ IFJÚSÁG FEJLŐDÉSÉBEN.

Korunk pedagógiája mind hangosabban követeli, hogy az iskolában ne csak tanítsunk, hanem neveljünk is, a probléma nehézségét azonban csak akkor látjuk, ha felvetjük a *hogyan* kérdését. Aki csak hangoztatják, hogy az iskolában nevelni is kell, de nem mondják meg, hogy ezt a nevelést hogyan kell csinálnunk, alig vagy egyáltalában nem viszik előbbre a kérdést. Ha ebből a szempontból kutatjuk a pedagógia irodalmát és az iskolai nevelésben a valóságot, akkor egyrészt az irodalom területén azt állapíthatjuk meg, hogy egyes tételre vonatkozólag találunk útmutatásokat, más problémákra nézve nem találunk feleletet a *hogyan* kérdésre; másrészt a gyakorlatban azt kell látnunk, hogy a megvalósítás messze elmarad az elvek hangoztatásától.

A debreceni nyári egyetemen egy alkalommal volt egy előadás, amelyhez az egyik hallgató a következő bírálatot fűzte: „Nem azt kellett volna az előadónak mondania, mit kellene csinálnunk, hanem arról kellett volna előadást tartania, hogy mit csinált már ezen a téren“. A hozzászóló bizonyára azt akarta kifejezni, hogy nem az elméleti tervnek, hanem a megvalósult gondolatnak van vonzó természete, bizonyító ereje. A cél kérdését és a vele kapcsolatos problémákat nem tekintve, minden pedagógiai gondolat annyit ér, amennyi belőle megvalósítható. Ez a tanulmány bizonyos mértékig megvalósított, testet öltött gondolatról számol be.

Mindenekelőtt — éppen úgy, mint a mérnöki földkitűzésben — egy szilárd pontról kell gondoskodnunk. Ez a szilárd pont a nevelés célja. Ezt többféleképpen lehet megfogalmazni; egyik ilyen — s úgy gondolom, elfogadható — fogalmazás szerint a nevelés célja egészséges világnézet formálása.

Kornis Gyula szerint: „A világnézet végső gyökerét az értékésben találjuk meg. Az értékés pedig az értékesség közvetlen, intuitív felismerése, melynek gyökerei az érzelmek ir-